

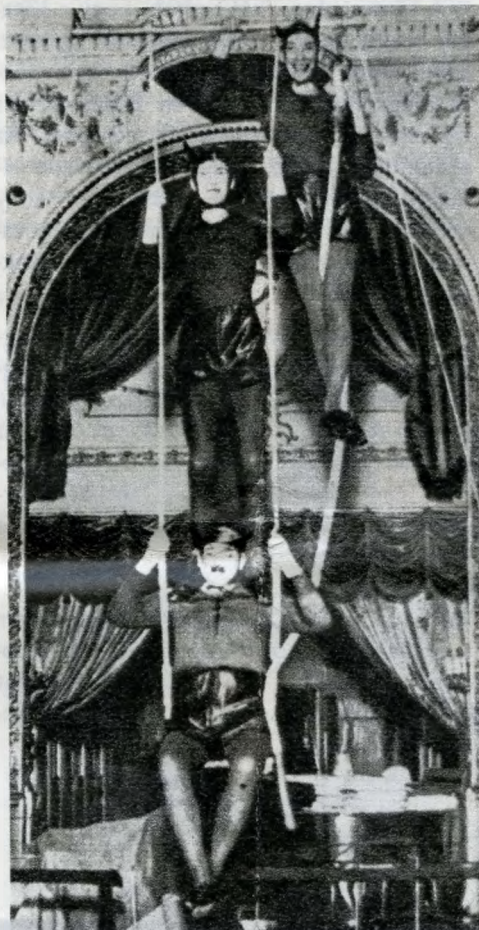
A Latabár-dinasztia

Az egyetemes színháztörténet több jeles színésznemzetséget tart nyilván a különböző nemzeteknél. Nálunk a Latabár család a legismertebb színészdinasztia. Schöpflin Aladár 1931-ben megjelent *Magyar Színművészeti Lexikona* kilenc Latabárt regisztrál, négy generáción keresztül voltak Thalia papjai, s azóta ím, színre lépett ifjabb Latabár Kálmán, a Fővárosi Operettszínház művésze, az ötödik generáció képviselője.

A dinasztiaalapító, *Latabár Endre* (1812—1873) a rátarti kiskunok földjéről, Halasról származott. Szülei: Latabár János városi tanácsos és Turóczy Krisztina vagyonos nemeskisasszony, fényes jövőt álmodtak gyermeküknek; ügyvédnek szánták, ezért középiskolába a hírneves debreceni református kollégiumba adták. Csaknem öt szemesztert tudott maga mögött a jogi fakultáson, amikor összezdördült apjával, és 1832-ben beállt Kilényi Dávid éppen Debrecenben időző, jónevű színtársulatába — komédiásnak.

Lépése csaknem tipikusnak tekinthető a forradalmat megelőző évtizedek Magyarországon, kor- és pályatársai közül nem egy jutott hasonló elhatározásra: Egressy Gábort, Felek Miklóst, Molnár Györgyöt papnak, másokat jogásznak szánták szüleik. A polgári életforma igénye állította szembe az ifjú Latabárt is a nyűggé vált feudális konvenciókkal. A magyar színészet a polgárosodással párhuzamosan, vele kölcsönhatásban alakult ki, de a polgári célkitűzések mellett a nemzeti kultúra képviselését is vállalta.

A művészhajlam korán megmutatkozik Latabár személyiségében: debreceni diák korában flóta hangversenyeket ad. Mecénásai — tudását tökéletesítendő — Bécsbe akarják küldeni. Később elsőrangú zongoristaként emlegetik, de játszott hegedűn, gordonkán — és kitűnő karmester volt. Ha a színpadon nem akadt dolga, mindig ő vezényelte az igényes próbákön felkészített zenekart. „*Mi lett volna Kilényi társulatából is, ha Latabár Endre nincs* — írja Naplójába Déryné. — *Azon időben, midőn Latabár föllépett, mint már nagy, értelmes muzsikai tehetség, minden apró és nagyobb város éneket akart hallani. Ugyan honnan termett*

A három Latabár

volna elé az az ismeret, zene-értelmesség, ha Latabár nincs? ”

Latabár Endre 1833-tól 1838-ig volt Kilényi társulatánál másodtenorista. Sikereiről, amelyeket énekesként és operaszövegfordítóként aratott, a *Honművész* egyik régi számában olvashatunk (1837. máj. 13.).

1842-ben önálló társulatot alapít Kolozsvárott. Ám előbb a „minden magyar színészek nagy álmánál”, az akkor még Pesti Magyar Színháznak nevezett Nemzeti Színháznál próbálkozik. Nem szerződtek. Talán a régebbi operai tagok féltékenysége, esetleg az egyre dúló dráma-opera háború okán — tűnődik egyik méltatója, Cenner Mihály —, ma már kideríthetetlen, miért utasították el. A vidéki színház mindenesetre sokat nyert vele.

Latabár igazgatói debütálása idején vidéki

színjátásunk válságos korát éli. Nemrég létesült a Nemzeti Színház, a legjobbak — érthetően — Pestre törekednek. A vidéki városok — Kolozsvár kivételével — legfeljebb állomáshelyül szolgálnak, állandó színházat eltartani még nem tudnak.

Az igazgatóvá lett Latabárról rövidesen kiderül, hogy nemcsak jeles színész, kiváló muzsik, hanem vezetői-szervezői képességei is elsőrangúak. Társulatánál — addig nem ismert — fegyelmet tart. Legjobb pályatársaihoz hasonlóan, az ő eszményképe is a művelt, tehetséges színész, nem a kotta nélkül muzsikáló ösztönös zseni. Maga is képzett, nemzetközi szinten tájékozott színházi szakember. Gazdag, példásan válogatott könyvtárát még a Bach-korszak egyik cenzora is fölemlíti. Beszél és olvas németül, franciául, olaszul, görögül és latinul. Temérdek opera- és színműfordítása különösen a vidéki operaelőadások iránti érdeklődés felkeltésében játszanak fontos szerepet. Az idők folyamán személyes kapcsolatot épít ki külföldi színházi ügynökségekkel, híressé lett színpadi szerzőkkel. Társulata nemegyszer megelőzi a Nemzeti Színházat népszerű külföldi művek bemutatásában.

1842-ben létrehozott együttesének tagjai saját költségükön utaznak Tordára, első állomáshelyükre, ám 1850-ben már rendes havi fizetést, „fixumot” kapnak — vidéki társulatoknál ritka módon. A vándorszínház fejlettebb, a maira emlékeztető formáját teremti meg. Latabár társulata nem járja Dévénytől Vaskapuig az országot, kiszolgáltatva magát az ismeretlen közönség kénye-kedvének. Az 1850-es években például a telet jobbára Győrött tölti, a nyarat Balatonfüreden, közbe-közbe két-három, aránylag hosszabb stációt iktat be Pécsen, Kaposváron és Szegeden.

Állandóságra törekszik a társulat összetételében is. A jól bevált vezetőgarnitúrát időnként tehetséges fiatalokkal frissíti fel, de széthullani nem engedi. Műsorpolitikája is céltudatos, „Dráma és népszínmű társulatnak” nevezi együttesét plakátjain. A magyar művek közül a népszínmű (Szigligeti, Szigeti) és a társadalmi dráma (Hugó Károly, Czákó Zsigmond, Obernyik Károly)